

Avgiftsfri utbildning

Vad betyder det för studenten?

Vad betyder det för
universitetet/högskolan?

Avgiftsfri utbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:3 R

Producerad av Högskoleverket i februari 1996

Innehåll: Juridiska avdelningen

Form: Informationsavdelningen

Tryck: Printgraf, Hägersten, februari 1996

Innehållsförteckning

	Förord	4
1.	Bakgrund	5
2.	Inkomna remissvar	6
3.	Remissammanställning	7
4.	Reglering av området och praxis	7
5.	Resultat och slutsatser	11
	5.1 Allmänt	11
	5.2 Kurslitteratur	12
	5.3 Övrigt studie- och förbrukningsmaterial	12
	5.4 Personlig utrustning	13
	5.5 Kostnader i samband med användande av datorer Kopieringskostnader	13
	5.6 Betalningssätt	13
	5.7 Depositionsavgifter	14
	5.8 Studieresor/studiepraktik	14
	5.9 Egenterapi i psykologutbildningen	14
	5.10 Högskolans sanktionsmöjligheter	15
6.	Bilagor	
	6.1 SFS skrivelse (utan bilagor)	16
	6.2 Högskoleverkets skrivelse till universitet/högskolor	25
	6.3 Remissammanställning	28

Förord

Detta är Högskoleverkets första tillsynsrapport. I rapporten diskuteras under vilka förutsättningar som universitet och högskolor kan begära ersättning av studenter för uppkomna kostnader, t ex när det gäller studiematerial, resor etc. Tillsynsärendet initierades genom en skrivelse från Sveriges Förenade Studentkårer (SFS), i vilken SFS begärde att Högskoleverket skulle utreda frågan om lärosätenas rätt att ta ut avgifter och resekostnadsersättningar. Rapporten, som upprättats av Anne-Marie Rydell, juridiska avdelningen, bygger på ett remissmaterial från universitet och högskolor.

Rapporten behandlar dock endast frågor som rör rätten att ta ut avgifter av studenter som studerar inom högskolans reguljära utbud av utbildningar. Däremot berör inte rapporten villkoren för att anordna uppdragsutbildningen. Till dessa frågor återkommer Högskoleverket i annat sammanhang.

Högskoleverket hoppas att rapporten ska kunna tjäna som vägledning för lärosätena och deras studentkårer när det lokala regelverket fastställs.

Agneta Bladh

Frank Nordberg

I. Bakgrund

SFS har i skrivelse 1995-06-30 hemställt att Högskoleverket granskar **hur universitet och högskolor tillämpar principerna för uttagande av avgifter** samt uttalar sig om **hur principerna för avgiftsuttagande skall tolkas**.

Med anledning av SFS skrivelse beslöt Högskoleverket att inom ramen för sitt tillsynsansvar göra en utredning i ärendet. Skrivelsen remitterades därför till samtliga statliga universitet och högskolor, de båda stiftelsehögskolorna Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping samt Handelshögskolan i Stockholm. Samtidigt ställde verket ett antal frågor till universitet och högskolor. SFS skrivelse och Högskoleverkets frågor återfinns som bilagor till denna rapport.

2. Inkomna remissvar

Samtliga universitet och de flesta högskolor har inkommit med svar. Man ser i allmänhet mycket positivt på Högskoleverkets utredning. Även stiftelsehögskolorna har förklarat att de genom sina avtal med staten är skyldiga att följa principen om avgiftsfri utbildning för den utbildning som i allt väsentligt motsvarar sådan utbildning som förekommer vid de statliga universiteten och högskolorna.

Universitet och högskolor har i de flesta fall hört sina fakulteter och institutioner.

Man kan av inkomna remissvar konstatera att förutom SFS:s agerande på central nivå förekommer f.n. på många universitet och högskolor diskussioner med de lokala studentkårerna i denna fråga. I vissa fall har dessa diskussioner lett till lokala överenskommelser och fastställande av riktlinjer. SFS tog i sin skrivelse upp ett antal exempel på vad de menar är otillåtet avgiftsuttagande. I de flesta fallen har lärosätena just i dessa fall sett över och ändrat sina rutiner, oftast i samverkan med studenterna.

Vidare kan emellertid konstateras att det på de flesta universitet och högskolor råder viss osäkerhet om hur bestämmelsen om avgiftsfri utbildning skall tolkas. Tolkningarna kan vara olika inte bara mellan universitet/högskolor eller mellan fakulteter utan också mellan institutioner inom samma fakultet/område. Dock är det klart av remissvaren att uttag av avgift och/eller ersättning för kostnad inte i något fall har visats överskrida självkostnaden. Snarare ligger avgift/kostnadsersättning under.

Under åren har även nya typer av kostnader uppstått i utbildningen, framför allt på grund av datorutvecklingen. Högskolan i Jönköping uttrycker det så här: ”En väsentlig aspekt från högskolornas synpunkt är hur principerna skall tillämpas i ett informationsteknologiskt utbildningssamhälle”. I praktiken blir det fråga om utskrifter, telefonkostnader, datoranvändning, uppkoppling till Internet etc. Åter Jönköping: ”Vem skall exempelvis bekosta ett på litteraturlistan angivet verk som via den lokala högskolans INTERNET - abonnemang av studenten kan hämtas och skrivas ut på printer?”

3. Remissammanställning

Remissammanställningen görs i en särskild bilaga och följer Högskoleverkets frågor.

4. Reglering av området och praxis

Det aktuella området regleras formellt dels i högskoleförordningen (HF), dels i den särskilda Avgiftsförordningen (1992:191)

Enligt 1 kap 10§ HF skall ”utbildningen vid högskolorna vara avgiftsfri för studenterna”. Bestämmelsen infördes genom en ändring i HF 1995. En liknande bestämmelse har tidigare varit införd i regleringsbrev.

Det finns inget skriftligt förarbete till ändringen i HF. Ändringen tillkom bl.a. efter en skrivelse från SFS. **Högskoleverket utgår ifrån att det inte varit regeringens avsikt att genom denna ändring åsidosätta Avgiftsförordningen eller radikalt ändra gällande praxis.**

Avgifter i statlig verksamhet kan grovt indelas i två typer, nämligen avgifter för i författning påbjuden verksamhet, s.k. offentligrättslig eller reglerande verksamhet och avgifter för tjänst eller vara som frivilligt efterfrågas. Med undantag av den obligatoriska kåravgiften är de avgifter som förekommer i högskolans reguljära utbildning och som gäller studenterna av den senare, frivilliga typen.

Myndigheters avgiftsuttag regleras närmare i Avgiftsförordningen. De paragrafer som är av intresse för högskolorna är 4, 5 och 6§§. I 4§ finns ett generellt bemyndigande för myndigheter att - om det är förenligt med myndighetens uppgift - ta ut avgift för vissa i paragrafen uppräknade ändamål. Här ingår bl.a. publikationer och kursmaterial. I 5§ sägs att normalt skall full kostnadstäckning gälla men när det gäller de kostnads- slag som uppräknas i 4§ kan myndigheterna, inom ramen för full

kostnadstäckning, själva bestämma om grunderna för avgiftssättningen, om inte regeringen beslutat något annat. I 6§ sägs direkt att myndigheterna själva får besluta om storleken av de avgifter som tas ut enligt 4§.

I begreppet avgift ligger normalt ett tvång, där erlagd avgift är ett villkor för att erhålla den motprestation som avgiften avser, t. ex. ansökan om pass. En statlig myndighet får endast ta ut den typen av avgift om den har ett bemyndigande från regeringen. Ett exempel på en sådan avgift med nära anknytning till högskoleområdet är anmälningsavgiften till högskoleprovet för den som vill avlägga provet. Även avgiftens storlek är fastställd av regeringen. Ett annat exempel är kåravgiften som i princip är obligatorisk för **alla** studenter. Dessa regler innebär därför att ansökningsavgifter inte får uttas utan bemyndigande av regeringen. Sådana framställningar har hittills avslagits.

När universitet/högskolor tar betalt av sina studenter skall det normalt vara fråga om ett rent köpare – säljareförhållande, varför termen avgift i många situationer för tankarna fel. Dock används termen avgift i Avgiftsförordningen för alla situationer där en myndighet mot betalning får tillhandahålla t.ex. tidskrifter, informations- och kursmaterial, konferenser etc.

När man skall tolka föreskriften i HF att utbildningen skall vara avgiftsfri kan uttalanden som under årens lopp gjorts av riksdagen, regeringen och berörda myndigheter vara till ledning. Genom dessa uttalanden har nämligen en viss praxis utvecklats. Det råder enighet om att terminsavgifter inte får förekomma medan studenten dock skall betala för studiematerial. Detta kan tolkas på olika sätt men här ingår definitivt studielitteratur och kompendier. Därutöver finns trots den praxis som vuxit fram åtskilliga situationer som tolkas på olika sätt.

Dåvarande Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) uttalade sig i en skrivelse till SFS 1986-09-08 och förklarade bl.a.

- att annat obligatoriskt studiematerial än kurslitteratur skall vara kostnadsfritt
- att ett visst normalsvinn av laboratoriematerial är rimligt och skall bekostas av högskolan
- att schablonavgifter inte får förekomma

Utbildningsutskottet gjorde i samband med att 1993 års högskolelag behandlades av riksdagen ett uttalande i den aktuella frågan varvid utskottet förklarade att ”studiematerial och hjälpmedel för personligt bruk skall betalas av de studerande. Om materialet tillhandahålls av högskolan får högskolan ta betalt. En studerande som kan skaffa sig materialet på annat sätt skall ha rätt att göra det” (1992/93:UbU3).

Dåvarande utbildningsminister Per Unckel anslöt sig i en skrivelse daterad 1994-03-17 till vad UHÄ och Utbildningsutskottet tidigare uttalat.

De studerande kan även åsamkas kostnader vid studieresor (obligatoriska och/eller icke obligatoriska) samt studiepraktik. En detaljerad förordning (UHÄ:FS 1982:40) med åtföljande föreskrifter och allmänna råd från UHÄ ersattes 1991-04-04 med en kortfattad förordning av regeringen som gav högskolorna rätt att lämna bidrag till sådana kostnader om resan eller praktiken var obligatorisk samt att utfärda de ytterligare föreskrifter som ev. kunde behövas. Denna förordning upphävdes fr.o.m. den 1 juli 1993 (1993:922) utan att något annat kom istället. Enligt Högskoleverkets mening innebär detta att universiteten och högskolorna genom de nya reglerna för resurstilldelning som infördes den 1 juli 1993 inom ramen för gällande bestämmelser i regleringsbrevet själva bestämmer över dispositionen av pengar men vare sig att resebidrag skulle vara förbjudet i fortsättningen eller att lärosätet numera skulle vara skyldigt att svara för samtliga kostnader.

Man kan således konstatera att det under åren vuxit fram en praxis när det gäller uttag av avgifter och ersättning vid studieresor/studiepraktik. Att den inte är helt klar (och kanske aldrig kan bli) visar att frågan tas upp igen med jämna mellanrum. UHÄ:s dåvarande chefsjurist, Anders Stening skrev i UHÄ-juristernas informationsblad ”Rättesnöret”, 1991 nr 3, en artikel i frågan. Han försöker se frågan ur en mer principiell synvinkel och påpekar bl.a. att gränsen mellan de anslagsfinansierade, mer fasta kostnaderna och den ”personliga” utrustningen och det studiematerial som studenterna själva får betala delvis måste vara flytande och sannolikt förskjutats över tiden. Som exempel säger han att det i dag (1991) är självklart att studenten själv betalar skrivutrustning och miniräknare medan högskolan tillhandahåller datorutrustning. I fram-

tiden kanske det blir lika självklart att studenten själv står för den senare kostnaden.

Det kan vidare påpekas att Anders Stening ansåg det vara fullt möjligt att ta ut schablonbelopp för det framtagna materialet **men att det måste finnas en valfrihet för studenten att skaffa det aktuella materialet på det sätt han/hon vill.**

Sammanfattningsvis kan man konstatera att den lagliga regleringen på området finns i 1 kap 10§ HF (tidigare i regleringsbrev) samt i Avgiftsförordningen. Trots att framför allt bestämmelsen i HF synes rak och enkel ger den upphov till ett antal ”gråzoner” där man i dag kan göra olika tolkningar. De inkomna remissvaren bekräftar denna osäkerhet.

5. Resultat och slutsatser

5.1 Allmänt

Högskoleverket anser att det från rättssäkerhetssynpunkt är viktigt att principen om en avgiftsfri högskola så långt möjligt tolkas lika på samtliga universitet och högskolor.

Det finns i huvudsak två sätt att hantera frågan. Det ena alternativet är att utfärda föreskrifter och/eller rekommendationer i anslutning till bestämmelserna i 1 kap 10§ HF. Den gjorda utredningen visar dock att sådana föreskrifter för att bli heltäckande måste vara mycket detaljerade. Det är knappast möjligt att utfärda sådana föreskrifter. Gör man dem mindre detaljerade ger de även i fortsättningen stort utrymme för olika tolkningar och fyller då inte den funktion föreskrifter bör göra.

Det andra alternativet, som Högskoleverket för sin del finner bäst och även valt, är att i rapportform redogöra för problemet och i den följande delen av rapporten försöka precisera verkets uppfattning om innebörden av bestämmelserna i HF och Avgiftsförordningen. Detta blir då samtidigt en uppdatering av tidigare praxis och olika utlåtanden i frågan. Med denna precisering som bakgrund bör universiteten och högskolorna sedan fastställa den ytterligare detaljreglering som kan behövas för det egna lärosätet.

Det finns inget förbud för universitet och högskolor att i större utsträckning än som sägs nedan stå för studenters kostnader. Det väsentliga med denna rapport är att klargöra vad det inte är tillåtet att ta betalt för och vilka kostnader det är rimligt och förenligt med regler och praxis att studenten själv står för. Högskoleverket finner det också önskvärt att lärosätet så långt möjligt försöker minimera studentens kostnader för utbildningen.

Utbildningar ser olika ut, kräver olika typer av kurslitteratur, studiematerial, resor etc. De lokalt profilerade utbildningarna leder också till olika och ibland helt nya typer av kostnader. Det är Högskoleverkets förhopp-

ning att universitet och högskolor med de följande riktlinjerna som utgångspunkt skall kunna fastställa sina egna regler och rutiner på en fast och gemensam grund.

5.2 Kurslitteratur

Kurslitteraturen har studenterna alltid fått betala själva. Detta förhållande har inte ifrågasatts av någon, varför det inte finns anledning ändra det. Till kurslitteratur bör även räknas kompendier och stencilmaterial av större omfattning.

5.3 Övrigt studie- och förbrukningsmaterial

Det är också naturligt att studenten själv står för visst *studiematerial*. Här finns bl.a förbrukningsmaterial av typen textila material, lera, färger etc. Sådant förbrukningsmaterial bör kunna betalas av studenten i de situationer han/hon själv förfogar över resultatet. I många praktiskt – estetiska utbildningar kan hävdas att den typen av material är jämförbart med kurslitteratur i mer teoretiska utbildningar.

Uppsatser/examensarbeten betraktas enligt remissammanställningen av vissa utbildningar som studiematerial varför utskrift och behövliga kopior skall betalas av studenten, av andra utbildningar som resultat av ett obligatoriskt moment i utbildningen varvid universitetet/högskolan skall bekosta utskrift och kopiering. Högskoleverket finner det rimligt att resultat av skriftliga arbeten betraktas som studiematerial och därför bekostas av studenten. Detta innebär att de studenter som deltar i seminarier där uppsatser behandlas bör betala sina exemplar av uppsatsen, dvs kopieringskostnaderna.

För studierna nödvändigt informationsmaterial kan självfallet aldrig räknas till sådant studiematerial som studenten själv skall svara för.

Högskolan skall stå för *förbrukningsmaterial* i laborationslokaler (mot-svarande). S.k. ”glaskrossningsavgifter” bör endast vara tillåtna vid ren skadegörelse.

5.4 Personlig utrustning

Kläder och annan personlig utrustning (labbrockar, kikare, träningskläder mm.) hör också till sådant som studenterna själva får stå för. Högskoleverket anser det naturligtvis önskvärt att högskolan i vissa fall har möjlighet att låna ut dyrare utrustning.

5.5 Kostnader i samband med användande av datorer. Kopieringskostnader

Användningen av *datorer* har medfört nya typer av kostnader. Högskoleverket finner det rimligt att studenten får betala för disketter och datautskrifter. I detta sammanhang kan även frågan om hur man bör hantera studentens *tillgång till kopiatorer* tas upp. Högskoleverket finner det rimligt att högskolan får ta betalt för kopieringskostnader t.ex. genom att sälja kopieringskort. Vad gäller övriga kostnader, t.ex. kostnader för uppkoppling till Internet mm., finns det i dag inte tillräckligt underlag för ett ställningstagande av Högskoleverket. Verket tror dock att dessa frågor måste tas upp i en inte alltför avlägsen framtid. Utvecklingen inom IT-området går ytterst snabbt.

5.6 Betalningsätt

Högskolan tillhandahåller ofta visst studiematerial såsom kompendier, stenciler textila material etc. Högskolan har då rätt att ta betalt för självkostnaden härför. Det är även möjligt för högskolan att ta ut *schablonbelopp* för det framtagna materialet inte minst för att minska administrationskostnaderna vid försäljning av material. Det tjänar alla på. Att ta betalt med ett schablonbelopp innebär att man t.ex. säljer materialet kursvis eller som någon annan form av paket. Det är då viktigt att sambandet mellan kostnaden och vad studenten får är tydlig. Vidare måste det alltid vara principiellt möjligt för studenten att låna, köpa eller på annat sätt skaffa fram det material som är nödvändigt för utbildningen. Det skall alltså föreligga ett normalt köpare- säljareförhållande mellan universitetet/högskolan och studenten med det undantaget att universitetet/högskolan får ta ut högst självkostnadspris.

5.7 Depositionsavgifter

Depositionsavgifter för nycklar och/eller kort för tillträde till bibliotek, datasalar etc. utanför normala öppethållandetider bör få förekomma.

5.8 Studieresor/studiepraktik

Högskolorna har genom en särskild förordning tidigare haft möjlighet att ge studenterna bidrag vid *obligatoriska studieresor/obligatorisk studiepraktik*. Förordningen upphävdes den 30 juni 1993. Högskoleverket tolkar detta som att den friare resurstilldelning som infördes samtidigt gjorde förordningen onödig. Någon viljeyttring från regeringens sida i fråga om en högskolas rätt att bidra till studentens resekostnader gjordes inte. Grundprincipen om att bidrag får ges för det aktuella ändamålet har således inte ändrats utan hela ansvaret för hanteringen har lagts på lärosätena. **Högskoleverket finner det rimligt att studenten även under studieresa/praktik står för normala levnadskostnader men kan få bidrag för resor och ev. fördyrade levnadskostnader.** De tidigare föreskrifter som funnits kan tjäna som vägledning när högskolorna fastställer sina egna regler och rutiner. Kan inte högskolorna ställa upp med ett betydande bidrag vid mer omfattande resor, som är obligatoriska enligt kursplan, måste ett kostnadsfritt alternativ finnas.

Resor i närområdet kan studenten betala själv.

Som jämförelse kan nämnas att enligt 4 kap 4§ Skollagen (1985:1100) får i grundskolans verksamhet förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven fastän utbildningen skall vara avgiftsfri. Här avses framför allt resor och entréavgifter i samband med studiebesök o.dyl.. Högskoleverket anser att det knappast kan ha varit lagstiftarens avsikt att studenter vid universitet och högskolor i motsvarande situation skall behandlas förmånligare än elever i grundskolan.

5.9 Egenterapi i psykologutbildningen

Inom psykologprogrammen ingår ett obligatoriskt moment "*egenterapi*". Detta är mycket kostsamt. Flera lärosäten ersätter studenten upp till ett visst tak som innebär att student som vill gå hos en *egen* psykoterapeut

oftast belastas med utgifter på mellan 2 000 - 5 000 kronor. Eftersom studenterna erbjuds ett alternativ i form av gruppterapi som väl ligger inom ersättningstaket anser Högskoleverket att lärosätet fullgjort sin skyldighet att erbjuda ett kostnadsfritt alternativ.

5.10 Högskolans sanktionsmöjligheter

Om en student inte fullgöra sina ekonomiska skyldigheter får universitetet/högskolan inte använda sin myndighetsstatus för att utöva påtryckningar på studenten, dvs. man får **inte** låta bli att rätta tentamen, rapportera tentamensresultat eller vägra utfärda examensbevis etc. Däremot kan naturligtvis det beställda materialet/tjänsten hållas inne till dess att studenten betalt. I övrigt får man använda vanliga vägar för indrivande av fordringar. Den enda obligatoriska avgift som kan avkrävas en student innan han/hon får tentera eller ta ut examen är kåravgiften, eftersom denna är reglerad i den särskilda förordningen (1983:18) om studerandekårer m.m.

Remissammanställning

Fråga 1 Hur tolkar universitetet/högskolan begreppet studiematerial? Ingår stenciler, kopiering av div material etc i detta begrepp?

Till studiematerial hänför alla kurslitteratur, kurskompendier, kopierade artiklar, gamla tentor, laborations-PM etc. Vissa högskoleinstitutioner hänför även lera, metaller, textila fibrer mm till studiematerial andra anser att det hör till förbrukningsmaterial. Vid GU där några institutioner har olika uppfattning just i den frågan säger man på central nivå att *”det förefaller rimligt att beteckna allt sådant som förbrukas eller förändras genom studentens åtgärder som förbrukningsmaterial”*

Frågan om uppsatsers ställning i avgiftshänseende uppmärksammas särskilt av några universitet/högskolor. Vem skall betala för utskriften av uppsatsen och framför allt för kopiering till en seminariebehandling. Här finns olika lösningar. Några ser uppsatsen som ett obligatoriskt inslag i utbildningen och därmed kostnadsfritt. Andra betraktar uppsatsen som studiematerial, vilket leder till att studenten själv betalar. Åter andra föreskriver att studenten betalar för ett begränsat antal ex och institutionerna står för resterande ex.

Fråga 2 Förekommer avgifter för olika typer av förbrukningsmaterial?

Universitetet/högskolorna tar inte ut avgifter för sådant förbrukningsmaterial som används i den traditionella laboratorieundervisningen. Endast något lärosäte begär att studenten skall ersätta krossat laboratorieglas.

Däremot är situationen den motsatta när det gäller förbrukningsmaterial inom textila utbildningar och liknande utbildningar. Papper, färger, textilier, lera trä etc betalas som regel av studenten. Motiveringen för detta är att studenten också får behålla resultatet.

Ett lärosäte tar genomgående ut avgifter för förbrukningsmaterial.

Disketter får många betala, en del slipper. Papper för datautskrift (som genom datoriseringen ökat enormt) likaså. Vill man kopiera får man oftast köpa ett kopieringskort.

Kläder och annan personlig utrustning som kan behövas t ex labbrockar, kikare träningskläder etc får studenten stå för. Det finns dock institutioner som t ex står för labbrockar.

Fråga 3 Förekommer ett schabloniserat avgiftsuttag vid universitetet/högskolan?

Kostnader för studiematerial kan tas ut på flera sätt. Gemensamt för alla är dock att det rör sig om för en enskild ”små pengar”, dvs man följer helt avgiftsförordningen och tar betalt högst för självkostnaden. Smärre stenciler eller kopior delas på många ställen ut utan kostnad. Större kompendier (motsvarande) kan säljas via Akademibokhandeln, kår-service etc medan mindre saker, typ stenciler säljs genom institutionen eller berörd lärare. I de flesta fall väljer studenten frivilligt om han/hon vill köpa materialet. Man betalar varje sak för sig.

Ett antal högskolor/institutioner bakar ihop kostnaderna för mindre studiematerial till ett paket, som betalas vid ett tillfälle. Skälet är att undvika en ”bölig” administration för dessa kostnader. Idrottshögskolan har av sina revisorer rekommenderats ett sådant tillvägagångssätt. Även RRV vill, enligt uppgift från Högskolan i Örebro, att man ska ha ett rationellt sätt att hantera studenternas betalning för kursmaterial.

Kursplaner, studiehandböcker etc är som regel kostnadsfria. Studenter vid KTH får dock från år 2 betala en symbolisk avgift för studiehandbok och studiemeritförteckning.

Att ta betalt i ”paketform” får anses vara en schabloniserad avgiftsform. Dock kan denna utformas olika. Den kan utformas så att *det klart framgår vad man får för avgiften* eller den kan utformas så att *sambandet mellan avgiften och vad som erhålles är otillräckligt*. Det material man får för avgiften kan lämnas ut *samtidigt* t ex när kursen börjar eller *successivt* under kursens gång.

Vid ett flertal universitet/högskolor förekommer, huvudsakligen av praktiska skäl, ett schabloniserat avgiftsuttag för stenciler, kopior, papper för datautskriften etc. Som regel grundar sig schablonavgiften på en kostnadsuppskattning och ligger ofta under självkostnadspris. På vissa institutioner görs en löpande avräkning och studenter kan få pengar tillbaka om man tagit ut för mycket eller vid studieavbrott. De lokala studentkårerna har under de senaste två åren tvingat fram en viss ”rengöring” i förekomsten av schablonavgifter och framför allt krävt en ordentligt redogörelse för vad studenten får för pengarna.

Fråga 4 I vilken utsträckning svarar den studerande själv för kostnaderna i obligatoriska utbildningsmoment som resor etc? Finns det något kostnadsfritt alternativ?

I de flesta fall betalar studenterna en del av kostnaderna och universitetet/högskolan en del. Det finns universitet/högskolor, som står för samtliga kostnader (ev inte mat) om en resa är obligatorisk.

Ett lärosäte har tom bidrag från sponsor. Är resan /praktiken obligatorisk finns som regel ett kostnadsfritt alternativ (ibland efter ansökan och pga särskilda skäl). Vid några institutioner finns inget kostnadsfritt alternativ (t ex vinteridrottsutbildning vid IH, kulturvårdsresor till Rom och marinbiologiska exkursioner till Tjärnö vid GU). Är resorna inte obligatoriska finns naturligtvis alltid ett kostnadsfritt alternativ.

Ett mycket speciellt område under denna punkt utgör den sk egenterapin inom psykologprogrammet. Det är en obligatorisk del av utbildningen. Universitet med psykologutbildning ersätter som regel största delen av kostnaderna om studenten väljer att gå i enskild terapi och allt om studenten väljer grupperapi. Även med ersättning från universitetet kan studenten dock ha en kostnad på flera tusen kronor om han/hon väljer enskild terapi.

Fråga 5 I vilken utsträckning har universitetet/högskolan centralt fastställt föreskrifter för tillämpningen av ev avgiftsuttag?

Majoriteten av universiteten/högskolorna har inga på central nivå fastställda föreskrifter. Några, framför allt större lärosäten har. Några universitet/högskolor har påbörjat eller avser att påbörja ett arbete för att ta fram föreskrifter. Något lärosäte säger att man inte har föreskrifter men att det alltid pågår en levande debatt i avgiftsfrågan. Några universitet/högskolor har inte heltäckande föreskrifter men fattar centralt vissa beslut rörande avgifter.

Ett universitet säger att Högskoleverkets skrivelse lett till en värdefull kartläggning av avgiftstagande i anslutning till utbildningen.

Fråga 6 Vilka åtgärder vidtar universitetet/högskolan gentemot de studenter som inte betalar föreskriven avgift i tid?

Påminnelser används. Som regel får man inte materialet förrän man betalt. Student som inte betalar sin pappersavgift för datautskriften (Mälardalen) får inte tillträde till datasal. I några få fall förekommer att provresultat inte inrapporteras förrän man betalt. Uppsala avser att meddela sina institutioner att detta inte är tillåtet.

Om inte nycklar, böcker, mm är tillbakalämnade eller kåravgiften betald får man inte ut examensbevis vid CTH. Är säkert vanligt vid andra högskolor också.

I några fall där det inte finns ett kostnadsfritt alternativ till obligatorisk resa kan man inte bli godkänd på kursen.

Fråga 7 För det fall något universitet/någon högskola tar ut schabloniserade avgifter eller föreskriver att i någon utbildning skall ingå resor utan att något kostnadsfritt alternativ finns önskar verket besked om de närmare grunderna för lärosätets ställningstagande.

Några principiella grunder anger universiteten/högskolorna inte. Avseende schablonavgifter är det praktiska skäl, lättare administration, lättare att hålla reda på verksamheten, det blir billigare för studenten etc.

Avseende obligatoriska resor säger IH t ex att vinterutbildning kan inte bedrivas i Stockholm. Även här är det praktiska skäl. Utan den obligatoriska resan kan studenten inte fullfölja den utbildning som är beskriven i utbildningsplan etc.

Övrigt

Teater- och Operahögskolan inom Göteborgs universitet vill att Högskoleverket skall behandla frågan om avgiftsuttag för inträdesprov till de konstnärliga utbildningarna.

Högskolan i Karlstad vill ta upp frågan om telefonkostnader i anslutning till handledning via datorkonferens.

Sändlista

Stockholms universitet
Kungliga Tekniska högskolan
Karolinska institutet
Lärarhögskolan i Stockholm (HLS)
Idrottshögskolan i Stockholm
Konstfack
Danshögskolan
Dramatiska institutet
Kungl Konsthögskolan
Kungl Musikhögskolan
Operahögskolan
Teaterhögskolan
GI IHR
Högskoleutbildningen på Gotland
Uppsala universitet
Mälardalens högskola
Högskolan i Falun/Borlänge
Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskolan i Örebro
Universitetet i Linköping
Lunds universitet
Högskolan i Halmstad
Högskolan i Kalmar
Högskolan i Karlskrona/Ronneby
Högskolan i Kristianstad
Högskolan i Växjö
Göteborgs universitet
Högskolan i Borås
Högskolan i Skövde
Högskolan i Karlstad
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla
Universitetet i Umeå
Högskolan i Luleå
Mitthögskolan
Sveriges Lantbruksuniversitet

Kopia till Chalmers tekniska högskola, Högskolan i Jönköping och
Handelshögskolan i Sthlm